

2024 | Hantverket socialt arbete

Av Anders Arnsvik, Socionom och Master i socialt arbete

Socialtjänstlagens portalparagraf betonar samhällets ansvar för att främja ekonomisk och social trygghet samt jämlikhet. Men för socialsekreterare handlar det dagliga arbetet om mer än lagar och regler. Det är i mötet med människor i utsatta situationer som det verkliga hantverket sker. Erfarenhet, praktisk träning och stöd från kollegor är avgörande för att bygga upp den trygghet och kompetens som krävs.

Enkelt uttryckt är målet med det sociala arbetet som bedrivs inom socialtjänstens Individ- och familjeomsorg (IFO) att i samverkan med individer och familjer vägleda och stödja dem att själva finna vägar att förändra livssituationen. I socialtjänstlagens (SoL) portalparagraf, som alltså är giltig, uttrycks målet på följande sätt:

1 § Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor samt aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänstlagen skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Ambitionen med lagstiftningen

Lagstiftningen har en tydlig ambition och viljeinriktning. Avsikten med den här

artikeln är inte att problematisera kring huruvida samhället lever upp till detta åtagande eller inte. Fokus riktas istället mot att belysa "hantverket socialt arbete". Hantverket eller kalla det, det mellanmänniska spelet mellan människor är nog så viktigt för att kunna utföra uppdraget som socialsekreterare som är den yrkesgrupp som möter de människor som omfattas av SoL.

Betydelsen av ny kunskap

Skälet till att lyfta frågan om "hantverket socialt arbete" är att diskussionerna under de senaste cirka 20 åren främst fokuserat på behovet att tillföra verksamhetsområdet ny kunskap. Evidensbaserad praktik (EBP), manualer, intervjutekniker, utrednings- och bedömningsinstrument, för att nämna några begrepp, har lanserats som ett medel att utveckla arbetet. Men, är det lösningen för ett verksamhetsområde som under många år dominerats av förändrade styrformer, ekonomi, omorganisationer och personalomsättning.

Praktisk träning och inskolning

Viktigt att understryka är att intentionerna att utveckla området genom olika verktyg är viktigt och bör inte på något sätt förringas. Som socialsekreterare behövs ständig kunskapspåfyllnad då verksamhetsområdet är kunskapsintensivt. Utvecklings-ambitionerna skapar ett ramverk att förhålla sig till.

Den aspekt som den här artikeln kommer att beröra är att socialt arbete, förutom ramverket, handlar om att möta människor som befinner sig i utsatta situationer och som av olika anledningar söker hjälp hos socialtjänsten. I det sammanhanget och i dessa situationer handlar det i första hand om att bemöta människor. Min anmärkning är att bemötande inte är något som man kan "läsa in sig på" utan det är något som man successivt tränas i och skolas in i via att möta klienter och via att hantera olika situationer.

Stöd från erfarna kollegor

Viktiga omständigheter i det sammanhanget och som underlättar inskolningen är att det i arbetsgruppen finns erfarna social-sekreterare som kan fungera som stöd vid inskolningen. Det är via erfarna socials-ekreterare som socionompraktikanter, nyanställda med begränsad eller ingen erfarenhet av yrkesområdet "lär sig socialt arbete i vardagen".

I de situationer som socialsekreterare hamnar i i sin yrkesvardag handlar det inte om att ha den rätta metoden till hands utan det kan då handla om att handskas med situationen och vad den kräver just då. Viktigt att framhålla att man som socialsekreterare aldrig blir fullärd i den praktiska utövningen då man ständigt ställs inför nya utmaningar och situationer som måste hanteras. Det man bygger upp successivt och över tid är en ökande trygghet i yrkesrollen.

Trygghet i yrkesrollen

Under mitt yrkesliv som socialsekreterare blev jag genom åren, med ökande erfarenhet som också skapade trygghet i yrkesrollen, alltmer medveten om betydelsen av att kunna "kallprata", våga visa upp mig med mina fel och brister, våga vara privat utan att för den skull gå över gränsen. Inte minst erfor jag att det är viktigt att ibland använda humor som verktyg. Allt det nämnda måste naturligtvis hanteras med finesse och fingertoppskänsla men också utifrån situationen.

Skälet till att lyfta frågan om "hantverket socialt arbete" är att diskussionerna under de senaste cirka 20 åren främst fokuserat på behovet att tillföra verksamhetsområdet ny kunskap. Evidensbaserad praktik (EBP), manualer, intervjutekniker, utrednings- och bedömningsinstrument, för att nämna några begrepp, har lanserats som ett medel att utveckla arbetet. Men, är det lösningen för ett verksamhetsområde som under många år dominerats av förändrade styrformer, ekonomi, omorganisationer och personalomsättning.

Bygga relationer med klienter

I denna jordmån som socialsekreterare och klient tillsammans skapar, skapas successivt och över tid en relation. En relation som kanske bär och som kan vara både hjälpande och stödjande. När dessa faser i relationsbyggandet passerats kan det bli möjligt att tillämpa de kurser och utbildningar man genomgått. I mötet med klienter handlar det om trovärdighet. Vad som åsyftas är att ett utrednings- och bedömningsinstrument eller ett behandlingsprogram inte blir bättre än dess utövare.

Här handlar det om att man som socialsekreterare internaliserat utredningsverktygen och behandlings-programmen i sin repertoar av hjälpmedel. Är man som socialsekreterare trygg med hjälpmedlen ökar förutsättningarna för att de också kan vara till hjälp för klienten.

Tyst kunskap

Ett parallellt spår till de strömmar av ny kunskap som sköljer över verksamhetsområdet är den erfarenhetsbaserade kunskap som byggs upp och bärs fram av socialsekreterare. Kunskapen byggs upp underifrån och utifrån det vardagliga arbetet. Kunskapen är tyst i den meningen att den sällan är vare sig formulerad eller dokumenterad och har därmed inte värderats. I den offentliga debatten om socialt arbete får denna kunskapsform oftast en underordnad betydelse. Till exempel har den akademiska forskningen inom området socialt arbete genom åren visat begränsat intresse för denna kunskap.

Kärnan i det sociala arbetet

Avslutningsvis, avsikten med den här artikeln har varit att peka på betydelsen av lokala förutsättningar som syftar till inskolning och träning i yrkesrollen som socialsekreterare. Med träning lär man sig det vardagliga sociala arbetet det vill säga att bemöta människor och hantera situationer. Successivt byggs det upp erfarenhet och med det följer ökande trygghet. De vardagliga mötena och situationerna som är det sociala arbetets kärna ligger bortom de statliga ambitionerna för verksamhetsområdet.

